

उच्च शिक्षणाचा दर्जा वाढविण्यासाठी व विद्यापीठाच्या प्रशासकीय कामकाजात गुणात्मक प्रगती होण्यासाठी सर्व अकृषि विद्यापीठांच्या कामकाजाचे मूल्यमापन निर्देशक (KPI) करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,
शासन निर्णय क्र. संकीर्ण २०१०/(३८३/१०)/विशि-१
मंत्रालय, विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक :- ५ ऑगस्ट, २०११

प्रस्तावना : देशाची प्रगती होण्यासाठी तसेच जागतिकीकरणाच्या स्पर्धेमध्ये टिकून राहण्यासाठी नागरिकांस दर्जेदार शिक्षण मिळणे आवश्यक आहे. भविष्यातील सुज्ञ नागरिक घडविण्यामध्ये उच्च शिक्षणाचा मोलाचा वाटा आहे. त्यामुळे उच्च व तंत्रशिक्षणाचा दर्जा उंचावणे व त्याची गुणवत्ता वाढविणे अत्यावश्यक आहे. महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम, १९९४ मधील तरतुदीनुसार राज्यातील शिक्षणाचा दर्जा उंचावण्यासाठी आवश्यक त्या सर्व उपाययोजना करण्याची सर्व जबाबदारी विद्यापीठाचे कुलगुरु व त्यांचे सर्व अधिकारी यांची असते. उच्च शिक्षणाचा दर्जा उंचावण्यासाठी विद्यापीठ अनुदान आयोग, अखिल भारतीय तंत्रशिक्षण परिषद, नॅशनल कौन्सिल फॉर टिचर्स एज्युकेशन इत्यादी प्राधिकरणाकडून सुध्दा वेळोवेळी निदेश देण्यात येतात.

२. तथापि, गेल्या काही वर्षांपासून असे निदर्शनास आले आहे की, एका बाजूला जागतिक स्तरावर उच्च शिक्षणाचा दर्जा उंचावत असून दुसऱ्या बाजूला राज्यातील उच्च शिक्षणाचा दर्जा मात्र घसरत आहे. याबाबत समाजातील विविध घटक व तज्ञांकडून व तसेच मा.कुलपती यांच्या अध्यक्षतेखालील कुलगुरुंच्या संयुक्त बैठकीत (जे.बी.व्ही.सी.) वेळोवेळी चिंता व्यक्त करण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे या संदर्भात मा.न्यायालयानेही वेगवेगळ्या याचिकांमध्ये निर्णय देताना चिंता व्यक्त केली आहे.

३. मा.कुलपती यांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या कुलगुरुंच्या संयुक्त बैठकीत (J.B.V.C.) तसेच मा. उच्च न्यायालयाने निरनिराळ्या याचिकांमध्ये निर्णय देताना उच्च शिक्षणाचा दर्जा वाढविण्यासाठी व शिक्षणाच्या जागतिकीकरणाच्या स्पर्धेत राज्यातील विद्यार्थी टिकून रहावेत यासाठी सर्व अकृषि विद्यापीठांनी योग्य ती पावले उचलण्यासाठी व त्यांच्या कामकाजाचे प्रभावी मूल्यमापन होणे आवश्यक आहे. तदनुषंगाने सर्व अकृषि विद्यापीठांची गुणात्मक प्रगतीच्या कामकाजाचे मूल्यमापन (KPI) निश्चित करण्याचे दृष्टीने शासनाला व विद्यापीठांना आदेशित केले आहे.

४. शिक्षणाच्या गुणवत्तेमध्ये अपेक्षेप्रमाणे वाढ न होण्याची व शिक्षण क्षेत्रामध्ये घसरण होण्याच्या अनेक कारणांपैकी विद्यापीठाच्या कामकाजाचे योग्य व नियमित मूल्यमापन न होणे हे एक कारण असल्याचे

प्रकर्षाने दिसून आले आहे. तसेच, सन २०१० च्या अर्थसंकल्पिय अधिवेशनामध्ये मा.राज्यपाल महोदयांनी विविध विद्यापीठे व महाविद्यालये यांची गुणवत्ता निर्देशांच्या आधारावर **मुल्यमापन करुनच त्यांना यापुढे अनुदान देण्यात येईल** अशी घोषणा केली आहे. त्यामुळे अकृषि विद्यापीठाच्या कामकाजाचे योग्य मुल्यमापन होण्यासाठी काही निकष असणे आवश्यक आहे.

५. विद्यापीठाने खुद्द विद्यापीठाचे त्याचप्रमाणे त्यांच्याशी संलग्नित असलेल्या महाविद्यालयांचे नॅक/एनबीए इ. संस्थेकडून मुल्यमापन करुन घेणे, संलग्नित महाविद्यालयामध्ये प्राचार्यांची पदे नियमित स्वरुपात भरणे, विद्यापीठातील तसेच विद्यापीठे व संलग्नित सर्व अशासकीय अनुदानीत / विनाअनुदानीत / कायम विनाअनुदानीत महाविद्यालयामधील अध्यापकांची रिक्त पदे विद्यापीठ अनुदान आयोगाने विहीत केलेल्या विनियमनानुसार **अर्हताधारक (Qualified), मान्यताप्राप्त (Approved), आणि नियमित (Regular)** स्वरुपाच्या तत्वावर भरणे, विद्यापीठाचे वार्षिक लेखे प्रत्येक वर्षी नियमित स्वरुपात अंतर्गत लेखा परिक्षण करुन संबंधीत महालेखापाल यांच्याकडे तपासणीसाठी पाठविणे, संलग्नीत महाविद्यालयांना देण्यात येणाऱ्या वेतन व वेतनेतर अनुदानाचे नियमित स्वरुपात मुल्यमापन (Assessment) करणे, विद्यापीठाने तसेच संलग्नीत महाविद्यालयाने संगणक प्रणालीचा वापर पूर्णपणे करणे, इत्यादी स्वरुपाचे कार्य सर्व अकृषी विद्यापीठांची जबाबदारी आहे. त्यामुळे खालील Key performance Indicator च्या आधारे अकृषि विद्यापीठाच्या कामकाजाचे योग्य मुल्यमापन निर्देशक करण्यात यावे.

शासन निर्णय

प्रस्तावनेतील नमूद सर्व बाबींचा साकल्याने विचार करुन सर्व अकृषि विद्यापीठे यांच्या कामाकाजाचे मूल्यमापन निर्देशक (KPI) निर्धारित करण्याचे याद्वारे शासन आदेश देत आहे.

६. मुल्यमापनाचे निकष :

अ.क्र.	मुद्दा	गुण
१.	विद्यापीठाने NAAC / NBA इ. संस्थेकडून मुल्यांकन / पुनर्मुल्यांकन (Accreditation / Reaccreditation) करुन घेतले आहे किंवा नाही .	असल्यास - ५ गुण नसल्यास - ० गुण
२.	विद्यापीठाशी संलग्नीत पात्र महाविद्यालयाने NAAC / NBA या प्राधिकरणाकडून मुल्यांकन / पुनर्मुल्यांकन (Accreditation / Reaccreditation) करुन घेण्याबाबत संबंधीत प्राधिकरणाकडे अर्ज सादर केला आहे किंवा नाही.	(i) १००% महाविद्यालयाने अर्ज केला असल्यास - ५ गुण (ii) ७५% महाविद्यालयाने अर्ज केला असल्यास - ३ गुण व (iii) ७५% पेक्षा कमी महाविद्यालयानी अर्ज केला असल्यास - ०० गुण
३.	विद्यापीठाशी संलग्नीत अनुदानीत / विना अनुदानीत आणि कायम स्वरुपी विना अनुदानीत महाविद्यालयातील	(i) १००% पदे भरण्यात आली असल्यास - ५ गुण

	प्राचार्यांची रिक्त पदे नियमित स्वरूपात भरण्यात आली आहेत किंवा नाही.	(ii) ७५% पदे भरण्यात आली असल्यास - ३ गुण (iii) ७५% कमी पदे भरण्यात आली असल्यास - ०० गुण
४.	विद्यापीठातील अध्यापकांची सर्व रिक्त पदे विद्यापीठ अनुदान आयोगाने विहीत केलेल्या विनियमानुसार अर्हताधारक (Qualified), मान्यताप्राप्त (Approved), आणि नियमित (Regular) स्वरूपाच्या तत्वावर भरण्यात आलेली आहेत किंवा नाही	(i) १००% पदे भरण्यात आली असल्यास - ५ गुण (ii) ९०% पदे भरण्यात आली असल्यास - ३ गुण (iii) ९०% कमी पदे भरण्यात आली असल्यास - ०० गुण
५	विद्यापीठाशी संलग्नीत अशासकीय अनुदानीत / विनाअनुदानीत / कायम विनाअनुदानीत महाविद्यालयामधील अध्यापकांची सर्व रिक्त पदे विद्यापीठ अनुदान आयोगाने विहीत केलेल्या विनियमानुसार अर्हताधारक (Qualified), मान्यताप्राप्त (Approved), आणि नियमित (Regular) स्वरूपाच्या तत्वावर भरण्यात आलेली आहेत किंवा नाही	(अ) अनुदानीत / विना अनुदानीत अशासकीय महाविद्यालयामधील (i) १००% पदे भरण्यात आली असल्यास - ५ गुण (ii) ९०-९९% पदे भरण्यात आली असल्यास - ३ गुण (iii) ९०% पेक्षा कमी पदे भरण्यात आली असल्यास - ०० गुण ----- (ब) कायम विनाअनुदानीत महाविद्यालयामधील (i) १००% भरण्यात आली असल्यास - ५ गुण (ii) ७५-९९% पदे भरण्यात आली असल्यास - ३ गुण (iii) ५०-७४% पदे भरण्यात आली असल्यास - २ गुण (iv) ५०% पेक्षा कमी पदे भरण्यात आली असल्यास - ०० गुण
६.	विद्यापीठाने आर्थिक वर्ष संपल्यानंतर पुढील सहा महिन्यांच्या आत वार्षिक लेखांचे अंतर्गत लेखा परिक्षण करून संबंधीत महालेखापालाकडे तपासणीसाठी सादर केले किंवा नाही	असल्यास - ५ गुण नसल्यास - ० गुण
७.	विद्यापीठास प्राप्त झालेल्या विकास निधीचा विहीत मुदतीत पूर्ण वापर करून तद्संबंधीतचे उपयोगिता प्रमाणपत्र शासनास सादर केले आहे किंवा नाही	असल्यास - ५ गुण नसल्यास - ० गुण
८.	विद्यापीठामध्ये संगणक प्रणालीचा पूर्णपणे वापर करण्यात येतो किंवा नाही,	असल्यास - ५ गुण नसल्यास - ० गुण
९.	संलग्नीत महाविद्यालयामध्ये संगणक प्रणालीचा पूर्णपणे वापर करण्यात येतो किंवा नाही,	(i) संगणक प्रणालीचा महाविद्यालयामध्ये १००% वापर होत असल्यास - ५ गुण

		(ii) ७५-९९% वापर होत असल्यास - ३ गुण (iii) ७५% पेक्षा कमी वापर होत असल्यास- ०० गुण
१०.	विद्यापीठाकडून घेण्यात आलेल्या परीक्षेचे निकाल विहित वेळेत घोषित करण्यात आले किंवा नाही.	असल्यास - ५ गुण नसल्यास - ० गुण
११.	विद्यापीठ व संलग्नीत महाविद्यालयाने शैक्षणिक वर्षात राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय स्तरावरून किती पेटंट मिळविले.	प्रत्येक पेटंटसाठी १ गुण याप्रमाणे जास्तीत जास्त ५ गुण आणि पेटंट मिळविले नसल्यास ०० गुण.
१२.	प्रत्येक शैक्षणिक वर्षात संशोधन मार्गदर्शकांच्या (guide) माध्यमातून विविध विषयातील किती संशोधक वृत्तीधारक (Research Scholar) तयार केले.	(i) कमीत कमी १० संशोधक - ५ गुण (ii) ५-९ संशोधक असल्यास ३ गुण. (iii) ५ पेक्षा कमी संशोधक असल्यास - ०० गुण
१३.	आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील ख्यातीच्या जर्नल (International Peer Journal) मधून विद्यापीठातील/ संलग्नीत महाविद्यालयातील संशोधकांनी शैक्षणिक वर्षात किती शोध निबंध प्रकाशित केले.	(i) २५ शोध निबंधासाठी - ५ गुण (ii) १५ ते २४ शोध निबंधासाठी - ३ गुण (iii) १५ पेक्षा कमी असल्यास- ०० गुण.
१४.	विद्यापीठाकडून आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील विविध विषयावरील परिषदांमध्ये / ऑनलाईनमध्ये शैक्षणिक वर्षात किती अध्यापकांनी भाग घेतला आहे.	(i) किमान १० अध्यापकांनी सहभाग घेतल्यास - ५ गुण (ii) ५-९ अध्यापकांनी सहभाग घेतल्यास - ३ गुण (iii) ५ पेक्षा कमी अध्यापकांनी सहभाग घेतल्यास ०० गुण.
१५.	विद्यापीठ अनुदान आयोगाने जाहीर केलेल्या एकूण योजनांपैकी किती योजनांची अंमलबजावणी करण्यात आली .	(i) १००% योजनांची अंमलबजावणी केली असल्यास - ५ गुण (ii) ७५-९९% योजनांची अंमलबजावणी केली असल्यास - ३ गुण (iii) ७५% पेक्षा कमी योजनांची अंमलबजावणी केली असल्यास - ०० गुण
१६.	विद्यापीठ अनुदान आयोग अधिनियमाच्या कलम २ एफ व १२ बी अंतर्गत किती पात्र महाविद्यालये विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडून अनुदान प्राप्त करतात.	(i) १००% पात्र महाविद्यालये अनुदान प्राप्त करत असल्यास - ५ गुण (ii) ७५-९९% पात्र महाविद्यालये अनुदान प्राप्त करत असल्यास - ३ गुण (iii) ५०-७४% पात्र महाविद्यालये अनुदान प्राप्त करत असल्यास - २ गुण (iv) ५०% पेक्षा कमी, पात्र महाविद्यालये अनुदान प्राप्त करत असल्यास - ० गुण
१७.	विद्यापीठ परिक्षेत्रातील किती पात्र महाविद्यालयांनी विद्यापीठ अनुदान आयोगाने जाहीर केलेल्या एकूण योजनांपैकी किती योजनांची अंमलबजावणी केली .	(i) सर्व पात्र महाविद्यालयांनी १००% योजनांची अंमलबजावणी केली असल्यास - ५ गुण

		(ii) ७५-९९% योजनांची अंमलबजावणी केली असल्यास - ३ गुण (iii) ५०-७४% योजनांची अंमलबजावणी केली असल्यास - २ गुण (iv) ५०% पेक्षा कमी योजनांची अंमलबजावणी केली असल्यास - ०० गुण
१८.	विद्यापीठांने त्यांचेकडे सुरु असलेल्या एकूण अभ्यासक्रमापैकी किती अभ्यासक्रम विहीत कालावधीत सुधारीत केले ?	(i) संपूर्ण अभ्यासक्रम विहीत कालावधीत सुधारीत केले असल्यास - ५ गुण (ii) नसल्यास - ० गुण
१९.	विद्यापीठांने शैक्षणिक वर्षात किती विद्यार्थ्यांना पी.एचडी.पदवी प्रदान केली.	(i) किमान ५० विद्यार्थ्यांना पदवी प्रदान केली असल्यास - ५ गुण (ii) २५-४९ विद्यार्थ्यांना पदवी प्रदान केली असल्यास - ३ गुण (iii) २५ पेक्षा कमी विद्यार्थ्यांना पदवी प्रदान केली असल्यास - ०० गुण
२०.	विद्यापीठाकडून चालविण्यात येणाऱ्या एकूण अभ्यासक्रमापैकी किती अभ्यासक्रम व्यवसायाभिमुख आहेत.	(i) किमान ५०% अभ्यासक्रम व्यवसायाभिमुख असल्यास - ५ गुण (ii) २५-४९% अभ्यासक्रम व्यवसायाभिमुख असल्यास - ३ गुण (iii) २५% पेक्षा कमी अभ्यासक्रम व्यवसायाभिमुख असल्यास - ३ गुण

७. उच्च शिक्षणाचा दर्जा वाढविण्यासाठी व विद्यापीठांच्या प्रशासकीय कामकाजात गुणात्मक प्रगती होण्यासाठी सर्व अकृषि विद्यापीठांच्या कामकाजाचे मूल्यमापन/आढावा वर नमूद केलेले निकष / निर्देशके विचारात घेऊन दरवर्षी करण्यात येईल व त्यांची सांगड विद्यापीठास वितरीत करण्यात येणाऱ्या वेतन अनुदानाशी घालण्यात येईल. सदर आढावा दरवर्षी घेण्यासाठी राज्य स्तरावर खालील समिती गठीत करण्यात येत आहे.

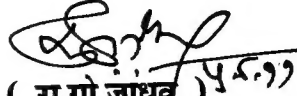
१) मा. मंत्री (उच्च व तंत्र शिक्षण)	- अध्यक्ष
२) मा. राज्यमंत्री (उच्च व तंत्र शिक्षण)	- उपाध्यक्ष
३) सचिव/प्रधान सचिव (उच्च शिक्षण)	- सदस्य
४) संचालक, तां.शि./उ. शि.	- सदस्य
५) उप सचिव/सह सचिव (विशि)	- सदस्य सचिव

८. हा शासन निर्णय राज्यातील सर्व उच्च शिक्षण / अभियांत्रिकी / अध्यापकीय / औषधनिर्माणशास्त्र / व्यवस्थापनशास्त्र इ. व्यावसायिक पदवी / पदव्युत्तर सर्व अभ्यासक्रमांच्या महाविद्यालयांना लागू राहील.

९. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम, १९९४ मधील कलम ८(४), कवी कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय अधिनियम १९९७ मधील कलम ८(४), डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर तंत्रशास्त्र विद्यापीठ अधिनियम, १९८९ व यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अधिनियम, १९८९ मधील तरतुदी नुसार प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारान्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.govt.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला असून त्यांचा संकेतांक क्रमांक २०११०८०५१५५७३०००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

(रा.गो.जाधव) ५५.११

उपसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल तथा कुलपती यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २) कुलगुरु, सर्व अकृषी विद्यापीठे
- ३) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
- ४) मा. मंत्री, (उवतंशि), यांचे खाजगी सचिव
- ५) मा. राज्यमंत्री, (उ.व तं. शि.), यांचे खाजगी सचिव.
- ६) कुलसचिव, सर्व अकृषी विद्यापीठे
- ७) परिक्षा नियंत्रक, सर्व अकृषी विद्यापीठे
- ८) सर्व संचालक, विद्यापीठ व महाविद्यालय विकास मंडळ,
- ९) शिक्षण संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १०) सर्व विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण
- ११) सर्व सहसचिव / उपसचिव / अवर सचिव / कक्ष अधिकारी, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग
- १२) निवड धारिका विशि-३